

Globalizálódó távközlés - helyi információs igények

Kapovits Ádám - Z. Karvalics László

A szerzők a világban párhuzamosan erősödő globális és lokális folyamatokat valamint ezek lehetséges összefüggés-típusait foglalják össze, majd a távközlés illetve a távközlésnek az egyénre, a társadalomra, és ezek fejlődésére gyakorolt hatása szempontjából elemzik.

1. A GLOBALIZÁLÓDÁS TARTALMÁHOZ

"Think globally, act locally" - hangzott tíz éve a jelmondat, elsősorban a Római Klub második hullámos jelentéseinek finomított ökológiai katasztrófa forgatókönyveire adott válaszként, a "zöld" mozgalmak politikai előretörésének időszakában. Mögötte az a kimondatlan előfeltevés rejtett, hogy a felismert átfogó cél felől határozhatóak meg legjobban a helyben megteendő feladatok. A "globális" fellépések kudarca és a nagy változásértékű helyi kezdeményezések sikere felől azonban egyre inkább a tézis megfordítása - *"Think locally, act globally"* - tűnt mind érvényesebbnek. Az új *bon mot* arra épült, hogy a helyi problémák megfelelő szemléletű megközelítése és az adekvát válaszok megtalálását követő döntések a cselekvést végülis a globális szintre "emelik fel", vagyis a globalitás valódi tartalma nem más, mint a lokális mozzanatok "összegzett", kumulált halmaza. Ennek az álláspontnak a tarthatatlansága viszont már kezdettől fogva érezhető volt, hiszen egy szuverén "globális" tartomány párhuzamos jelenlétéről egyre erősebb üzenetek szóltak. Gyorsan meg is jelent hát az új (szin)tézis: *"Time to think and act globally and locally"*. A genfi társadalomkutató, Blaise Galland egyenesen a "glokális" jelzővel véli leírhatónak ezt az összetett minőséget (Galland, 1996), amellyel kapcsolatban azonban semmilyen elnevezés nem képes érzékeltetni a két szint közti "közlekedés" számtalan lehetséges típusát és útvonalát, valamint azt a tényt, hogy a vizsgált halmaz valójában nem két elemű: a homogénnek tekinthető "globális" mellett elképesztő számosságban és változatosságban találunk különböző nagyságú és összekapcsoltsági fokú "lokális" rendszereket, amelyek ráadásul gyakran át is fedik egymást. A "glokális" jelző azért is telitalálat, mert a kérdés nagyon gyakran - helytelen és tarthatatlan leegyszerűsítéssel - oppozíciós párba rendeződik, globalizmus versus regionalizmus formájában, a globális *"antitéziseként"*, vagylagosan emelve mellé a lokális minőséget (pl. Szabó, 1997), a lokalitás felértékelődését a globalizálódás *ellenhatásaként* bemutatva (pl. Beszteri, 1997) miközben a rendszeregész leírása egyedül e két mozzanatot *szimultán együttmozgásából* kiindulva lehetséges.

2. A GLOKÁLIS VILÁG INFORMÁCIÓS RENDSZERDINAMIKÁJA

(Globális piac vs. lokális információigény) Jelenleg, amikor (elsősorban az Internet előretörése miatt) a távközlés mindinkább globalizálódik, és a földrajzi távolság immár nem szab határt az információ gyors terjedésének sok nagy távközlési cég mint globális szolgáltató, a globális igények kiszolgálója hirdeti magát, a politikai marketingben ennek a GII, a globális információs infrastruktúra és a GIS, a globális információs társadalom felel meg. Mindez két oldalról segíti elő, hogy a piacok egységesüljenek, és egy nagy világméretű piac alakuljon ki. Ez az infrastruktúra ugyan lehetővé teszi a globális kommunikációs-és adatforgalmat, és megteremti a maga állandó és ad hoc használói körét, ám mégis egyre jobban körvonalazódik, hogy az

"átlagember" és az "átlagintézmény" információigényének zöme továbbra is lokális, "helyhez kötött" marad. Az információs világtengernek a kialakulásával ugyanis sem az ember, sem a szervezet nem függetlenedik teljesen a közvetlen fizikai környezetétől, a fizikai valóságtól, továbbra is szüksége van a közvetlen környezetéből származó ill. arra vonatkozó információkra.

(Lokális korlátok globális megoldása)

A fizikai függetlenedés már most is elérhető mértéke minden szereplő számára elégséges ahhoz, hogy eszközt találjon magának mindazon szakmai ill. érdeklődés mentén szerveződő közösségek ill. információs csomópontok, valamint az ezekhez igazodó tevékenységformák támogatásához, amelyeknek korábban az igény folyamatos fenntartása mellett éppen a fizikai-földrajzi korlátok szabtak gátat. A lokalitás béklyójából szabadulva globális eszköz segít abban, hogy egy másfajta lokalitás (nevezzük inkább parcialitásnak) mentén legyenek szervezhetőek kisebb közösségi formák.

(A "globális" minőség parciális közvetítői)

A globálissal amúgy sem igen találkozik az említett "átlagember" és "átlagfogyasztó": a globális tartomány úgy "testesül meg" számukra, hogy "a technika fejlődésével létrejött egy hagyományos léptékekkel nehezen kezelhető végtelen tér", az információs világhálózat. Mindezt az ember teljes egészében nem tudja befogadni, ennek csak bizonyos szeletével tud mit kezdeni, és közvetlenül mindigis valamely részrendszerrel szembesül.

(Lokális rendszerből globális részrendszer)

Az "additív" vagy "szummatív" megközelítés a folyamatok közül elsősorban azokra figyel, amelyek során lokális rendszerek szuverenitásuk megtartása mellett egyúttal globális rendszerek alrendszereivé is válnak. A társadalomtörténet kezdeteitől fogva érvényesülő politikai intézményesülési-egységesülési ("mundializációs") folyamat mellett figyelemreméltóak azok a friss fejlemények, amelyek kifejezetten az információtechnológiára épülő, lokálisnak induló helyi kezdeményezéseket hajtják felfelé a globalizáció lépcsőfokain. Az iskolai hálózatok története nemzeti SchoolNet-programokkal indult, hogy kisebb, majd egyre nagyobb, több országot is magába foglaló szövetségekké formálódjon (K 12, Amal-Net, EU SchoolNet), hogy aztán végül a Global Schoolnet Consortium kezdeményezéssel elérkezzen a legátfogóbb szintre. Ugyanez történt a Teleházakkal: a skandináv, ausztrál, angol és más helyi kezdeményezésekből nagyon gyorsan egy-egy ország teleházainak hálózata épült fel, annak minden szinergikus előnyével, a globális szintre pedig a Nemzetközi Teleház Szövetség erőfeszítései nyomán ugrottak fel a közösségi információszolgáltatás helyi kulcsszereplői.

(Lokalitás "felülről")

A lokális szint "felülről" célközönségként tűnik fel, vagy egy globális szereplő helyi "hídőrállásaként". Egyre jellemzőbb azonban, hogy az amerikai filmipar által elindított folyamat (a "termeljünk eleve globális piacra") mellé újabb és újabb területek csatlakoznak. A felhasználói felületek egységesedésével a "globálisan használható interface" keresése (Nielsen, 1990) egyre nagyobb kihívás, miközben a helyileg "birtokolt", "megvásárolt" "megtermelt" vagy "jelenlévő" tudások is a magasabb rendszerszintek felől nyerik el az értelmüket. A Reuters "Global knowledge development" projektjét bemutató esettanulmány (Borron et al. 1996) a sok országban párhuzamosan elindított tudásfejlesztési programmal (*multi-country knowledge development*) kapcsolatban a "globális vállalatok" számára inkább kritikai észrevételeket fogalmaz meg, miközben remek elemzésekkel bizonyítható (ld. elsősorban Cerny, 1996, egy gyógyszeripari példával), hogy a lokálisan képződött tudás "megosztása a világgal" (information sharing) közgazdasági racionalitás. A kérdés újabban egyenesen az, hogy

a lokális tudásbirtokosok időben képesek-e megosztani a világgal, amit tudnak, mielőtt túl késő lenne?

(A "globális" alulról)

Az embert fejlődéstörténete úgy szocializálta, hogy nagyjából 100-200 emberi kapcsolatot tud kezelni, és tevékenysége mindig kitüntetett tér-tartományokat érint. Mivel az információigény ebből fakadóan alapvetően lokalizált, helyhez kötött, várható, hogy az alaphelyzet nem fog az egyik napról a másikra gyökeresen megváltozni. Evvel együtt azonban a társadalomtörténet azt a tendenciát bontja ki, amely az eredeti méretek mellett egyre nagyobb közösségi és földrajzi alakzatokba is integrálja az embert, aki ugyanolyan természetességgel tartozik a legátfogóbb tartományba (az "emberiség" kategóriájába), mint bármelyik kiscsoportba. Amint kiléptünk az eszköztelen kommunikációval újratermelhető kisközösségek tartományából, a számosságon kívül nincs lényegi szerkezeti-morfológiai/minőségi különbség az egyes méretnagyságokhoz tartozó közösségi alakzatok között. A növekedés dinamikája monoton hajtja előre a megismerést is, adott közösségnagysághoz adott információigény tartozik. Az összefüggésre Lotman (1973) kultúrszemiotikai megközelítését alkalmazva az egyre átfogóbb minőségek (a csúcson a "globálissal") két ellentétes eljárásmoddall válhatnak birtokolhatóvá.

1. A "világ", az átfogó minőség kezdettől fogva "jelentésteli" az emberek számára, de megfelelő kód híján mindaddig nem "olvasható", amíg "meg nem érik az idő", amíg tolmácsolhatóvá nem válnak a dolgok.

2. A "világ" mindaddig, amíg jelentésteli mivolta be nem bizonyosodik az egyén számára, értelmezhetetlen, "nem szöveg", kívül van a megismerési univerzumon. A közösségi dinamika a tevékenység tényleges kiterjesztésével és a megismeréssel "szöveggé teszi".

A kérdésre tehát, hogy mitől "jelentésteli" például egy "nem lokális" hír, és hogy létezik-e "globális" hír, gondoljunk csak az El Nino-effektusra: az utóbbi évek rapszodikus időjárására mindenki felfigyelt, és az egyik hipotézisként gyakran emlegetett El Nino hirtelen lokális jelentőségűvé vált, beépült a mindennapok társalgásába - "szöveggé téve" a meteorológiai pillangó-effektust, ami terminus technicusként vagy a mindennapi életet érő, magyarázatot igénylő kihívás nélkül sohasem válhatott volna "érdekessé". Amilyen mértékben tehát a globalizálódás acélkapcsai működnek a reálszférában, s amilyen mértékben ebből "szöveg válik", úgy "küzd ki kifelé" magát a lokalitásból a globális tartományok felé az ember - miközben növekvő számú vonatkoztatási rendszere mélyén továbbra is a közvetlenül megtapasztalt szféra, a "lokális" végzi szorgos és szünni nem akaró összehasonlító-transzformáló-értékelő aprómunkáját.

Ezt a közösségi alap-összefüggést a Norbert Wiener nyomán kibontakozó társadalomkibernetikai interpretáció hozza kézzelfogható közelségbe.

3. KÖZÖSSÉGMÉRET ÉS INFORMÁCIÓS KÖZMŰ KAPCSOLATÁNAK TÁRSADALOMKIBERNETIKAI MODELLJE

Az emberi közösségek homeosztázisa, vagyis az egyensúlyi állapot szakadatlan újratermelése méretfüggő. A továbbiakban javarészt Wienert (1984) idézve: "...A kicsi, szorosan összetartozó közösségek homeosztázisának a mértéke igen jelentős: és ez így van, akár civilizált országban magas műveltségű közösségekről, akár primitív vadak falvairól van szó. Minél nagyobb a közösség, a homeosztázis annál nehezebben fenntartható: mivel "éppúgy, mint az egyén esetében, a faj számára egyidejűleg elérhető összes információt sem lehet megszerezni különleges erőfeszítés nélkül...". A közösség méretnagyságának növekedése tehát mindinkább megnehezíti a közösség tagjai által potenciálisan birtokolható információk amúgy sem könnyű

megszerzését. Olyan társadalomban, amely túl nagy ahhoz, hogy tagjai közvetlenül érintkezhessenek egymással, az *információs céleszközök és eljárások*, majd további méretnövekedés esetén az információs alapfolyamatoknak intézményes támogatást nyújtó *célszervezetek* biztosítják a közvetlen érintkezés lehetetlensége miatt veszélybe került homeosztázis fenntartását. A nagyobb egészt "ebben a tevékenységében az információ megszerzésére, felhasználására, tárolására és továbbítására szolgáló eszközök birtoklása tartja össze".

A nagyobb közösség azonban szociálisan tagolt és hierarchizált, ezért ha az eszközök közös birtoklásának lehetősége nem áll fenn, az anti-homeosztatikus elemként működik: "e romboló befolyásnak alávetett közösségek sokkal kevesebb nyilvánosan hozzáférhető információt tartalmaznak, mint a kisebb közösségek, nem is szólva az emberi elemekről, amelyekből minden közösség felépül. Mint a farkascorda, csak remélhetőleg kisebb mértékben, az állam butább, mint legtöbb polgára. Tarthatatlan tehát azoknak az álláspontja, akik "felteszik, hogy mivel a közösség nagyobb, mint az egyén, ezért okosabb is".

Az eszközök birtoklásának egyoldalúsága miatt a közösség tagjai számára nyilvánosan sokkal kevesebb információ áll rendelkezésre, mint amennyi szükséges volna. Ezt az alaphelyzetet némiképp ellensúlyozhatják a társadalmat alkotó "kisebb közösségek... amelyek saját normavilágukon keresztül teszik közvéleményük súlyát "érezhetővé".

Wiener úgy látja, hogy "nincs feltétlen összefüggés a faji vagy törzsi vagy közösségi információ mennyisége és az egyén számára elérhető információ mennyisége között", mégsem tér ki arra, hogy a homeosztázist fenyegető mozzanatok miért nem vezetnek szélsőséges esetben akár a rendszer (adott esetben a társadalom) felbomlásához is. A kibernetika logikáját használva azonban a válaszhoz viszonylag könnyen el lehet jutni. A közösségméret megnövekedése nyomán szükségessé vált információs kapcsolatokat biztosító rendszerek a közösségegész szintjén anti-homeosztatikus hatást válthatnak ki, ám amennyiben a kisebb közösségi alakzatoknak módjukban áll az új eszközt, eljárást, intézményt saját határaikon belül működtetni, alacsonyabb szinten homeosztatikus működésmódokat tudnak generálni a változatlan közösséglétszám mellett megnövelt műveleti gyorsasággal vagy hatékonysággal. (Nem csoda, hogy a közösség ilyen típusú információs dinamikájának feltárása nélkül Bös és Stegbauer (1997) például "paradox helyzetnek" tartják, hogy az Internet globális rendszere a helyi szinten folytatott kommunikáció megélénküléséhez vezet - miközben ez a legtermészetesebben következik a "társadalomkibernetika" elveiből.)

4. ÚT EGY ÚJ INFORMÁCIÓ-ÉS KÖZÖSSÉGTIPOLÓGIA FELÉ

Amikor a fenti összefüggésekből kiindulva a különböző forrásokból származó és eltérő közösségi ill. földrajzi egységekre vonatkozó információk típusait, kategóriáit, helyiértékét és kapcsolati terét próbáljuk megragadni, avval a nehézséggel kell szembesülnünk, hogy alig találunk használható kiindulópontokat, a feladat nagy része még a tudományos közösség előtt áll. A helyi és az országos hírekkel kapcsolatos attitűdökről és igényekről egy tavalyi felmérésből nyerhetünk használható számokat (Ferencz-Kulcsár,1998) az információfogyasztás-és termelés fiomszerkezetének megrajzolása azonban még várat magára. A következő néhány gondolat egy ilyen kutatás lehetséges szempontjai közül vizsgál meg néhányat.

Közelítés az információs aktivitásformák felől

Mindenekelőtt arra kell tudni választ kapni, hogy általában ill. speciális csoportok esetében nagyjából milyen arányban vannak jelen és milyen kapcsolódó tevékenység-hatáskövetkezményekkel járnak együtt az alapvető aktivitásformák ill. azok alap-esetei

1. ábra

	Aktív	Passzív ill. előkészített
Információfogyasztás	keresés	várás, "igénylés"
Információtermelés	küldés	hozzáférhetővé tétel

Vajon hogyan rendeződnek típusokba az egyes tevékenységformák? Minden ember leírható a négy mozzanat valamilyen kombinációjának birtokosaként. Vajon léteznek-e és ha igen, kik a várás-domináns fogyasztók, akik az információ passzív fogyasztói, és jellemzően nem keresik az információt, hanem várják (sőt megteremtik a feltételeit annak), hogy befogadhassák. Léteznek-e keresés-domináns csoportok, akik az őket érdeklő, érintő információknak utánajárnak? Hogyan viszonyul egymáshoz az egyes emberek tevékenységszerkezetében a direkt információkibocsátás (szórás, küldés), és a pusztán elérhetővé tétel (információelhelyezés egy Web-oldalon)?

Rendkívül izgalmas vizsgálódások volnának folytathatóak az életkor, jövedelem, nem, szakmaprofil, élethelyzet, mobilitás stb. alapján változó ill. átalakuló dominanciafaktorokról, és különösen tanulságos volna tipikus "ciklusgörbék" megrajzolásáig jutni, amelyekkel a négy tevékenységforma egymáshoz való időbeli viszonyát lehetne modellezni. Ha mindezek mellé az előállított ill. fogadott információk tartalmi csoportjait is hozzá lehetne rendelni, nagy leíró értékű összefüggések birtokába jutnánk. Ezért van nagy szükség az információs igények és szükségletek pontos felmérésére is.

Közelítés az információs igények és szükségletek felől

Az egyének személyes információs igényeit alapvetően két kategóriába sorolhatjuk, a mindennapi élethez szükséges információk és az individuális/szellemi információs igények kategóriájába. Hogy ezek tartalmát jobban megvilágítsuk, álljon itt néhány példa.

Mindennapi élethez szükséges információk:

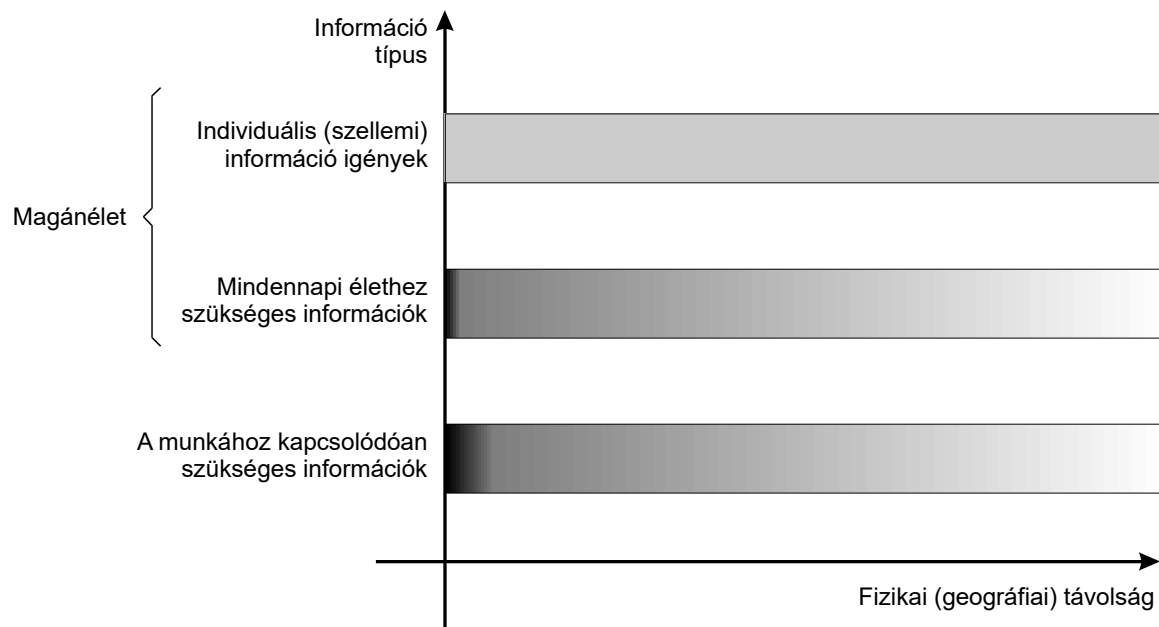
- Hol, mi olcsóbb (Milyen akciók vannak éppen a közeli üzletekben, stb.)
- Szabadidő eltöltési lehetőségek (Milyen film megy a moziban? Milyen kiállítások vannak nyitva? stb.)
- Közösségi információk (Az egyházi közösség lelkipásztora nyugdíjba vonul – ki lesz az új pap? Mit tartalmaz az új kerületi rendezési terv? Ki lesz az új polgármester, önkormányzati képviselő? Emelkedik-e a személyszállítás díja? Sztrájkolni fognak-e a személyszállítók? Mekkora adót kell majd jövőre fizetni? stb.)

Ezek az információk nagyon is helyiek, hiszen ha budapesti lakos vagyok, akkor nem az érdekel, hogy Sydney-ben hol és mi olcsóbb, hanem az, hogy itt Pesten hol van éppen akció, vásár. Úgyszintén nem a Los Angelesi mozik műsora érdekel, hanem a budapesti mozik műsora,

stb. Ugyanakkor van az érdeklődésnek egy másik köre, síkja, amelyik nem ilyen helyhez kötött. Például ilyenek a hobby-tevékenységek (amatőr csillagászok, egy-egy együttes, énekes, sportklub rajongóinak közös felületei, gyűjtők hálózati önszerveződése), amelyek sokkal kevésbé helyhez kötöttek. A rádióamatőrök, amatőr csillagászok egy közösséget alkotnak, és például az amatőr csillagászok tájékoztatják egymást arról, kinek milyen új üstökösst sikerült felfedeznie, illetve a rádióamatőrök eldicsekszenek azzal, hogy kivel sikerült kapcsolatot teremteniük az éter hullámain át. Ezek országhatárokon, kontinenseken átívelő kapcsolatok, ahol a meghatározó elem a közös érdeklődési kör, a közös téma. A kérdés már csak az, hogy egy átlagembernél ezeknek az információ igényeknek az aránya hogyan alakul.

Úgy tűnik, hogy az emberek többségét illetően ezeknek az információigényeknek az aránya olyan, hogy mennyiségét tekintve még mindig messze túlsúlyban van a helyi információigény. Mindez még akkor is igaz, ha a valóban helyi információk egy (lehet, hogy nagy) részét közvetlen személyes kommunikáció (akár pletyka, szóbeszéd) útján is szerzi be. Ugyanakkor például nyaralás előtt (és igen sokan nyaralnak külföldön) bizony megnő a külföldi, utazási információk (menetrendek, szálláslehetőségek, időjárási viszonyok, helyi események, stb.) iránti igény. A helyi információk iránti igény túlsúlya az egyébként még a munkájuk miatt igen kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal, ismeretségekkel rendelkezők esetében is megfigyelhető, legalábbis a magánéletet tekintve. (Egyébként a munkával kapcsolatos információ igényekre is kimondható, hogy azok napjainkban földrajzilag még mindig igencsak behatárolhatónak, lokálisnak tekinthetők.)

2.ábra

Az ábrán az "átlagot" próbáltuk érzékeltetni. Természetesen igen nagy eltérések lehetségesek például a munkához kapcsolódóan szükséges információ tekintetében attól függően, hogy valaki egy nagy nemzetközi cégnél dolgozik, esetleg import/exporttal foglalkozik, vagy pedig olyan tevékenységet végez, amelynek csak szűk helyi vonatkozásai vannak, azaz például a helyi önkormányzatban dolgozik. Az individuális szellemi igények is igen eltérőek lehetnek, például egy zárt, esetleg törzsi közösségben élő afrikai, vagy arab számára ezen igényeknek a

földrajzi horizontja is sokkal szűkebb. Ezt figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy az ábrán az európai kultúrkörbe tartozókra vonatkozóan jeleztük ezeket az igényeket.

5. HOL VAN A BIT? AZ INFORMÁCIÓ FIZIKAI LOKALITÁSÁNAK KÉRDÉSEIHEZ

Korántsem érdektelen kérdés, hogy az engem érdeklő információt fizikailag hol tárolják, mivel ennek a hozzáférés szempontjából komoly jogi, és pénzügyi vonatkozásai lehetnek. A helyileg releváns információ, tehát ami az én közvetlen környezetemre vonatkozik, illetve annak számára jelentőséggel bír a világhálón, a weben bárhol lehet, fizikailag nem feltétlenül lokálisan van tárolva. Jelenleg a weben lévő információ kb 90%-a az USA-ban lévő szervereken van. Éppen ezért erősödött meg az a tendencia, hogy Európában mirror (tükör)-szervereket telepítenek azért, hogy ne kelljen minden lehívásnál transzatlanti letöltéseket végezni, evvel 'spóroljanak' a transzatlanti sávszélességgel. Az Internet szolgáltatók (ISP-k) úgynevezett cache engineket alkalmaznak, amelyek egyfajta pufferként működnek, és feladatuk, hogy a sűrűn lehívott (kért) oldalakat tárolják, és így szintén csökkentsék a hálózati sávszélesség igényt. Mindez jól látható a nagy igénybevételnek kitett Sulinet proxy-gépek esetében is.

6. HOL VAN A BITEM? A MOZGÁSBAN LÉVŐ FOGYASZTÓ DILEMMÁI

A telefon-ellátottság, illetve a számítógépesítettség ugyan jelenleg Európában még elmarad az USA-belitől, azonban a tendencia kétségtelenül követi az USA folyamatokat. Ennek megfelelően egyre több Internet elérési pont lesz a munkahelyeken és az otthonokban, a behálózottság nő. Az össznépeséghez mérten ma még csak néhány üzletember használ mobil telefonját és notebook számítógépét összekapcsolva egyfajta mobil irodát, azonban az ilyen és hasonló igényeknek a növekedése várható, általános formában is megjelenik a mobilitás igénye. Itt szintén felmerül a kérdés, hogy ugyan hol is legyen az adat(om) tárolva? Hordjam mindig magamnál (ma már igen kis térfogatban nagy sűrűséggel igen sok adat tárolható, viszonylag robosztus, kevésbé sérülékeny módon), vagy pedig az adat a világhálón legyen, tőlem, a felhasználótól függetlenül, de minden pillanatban elérhető módon. Ez két teljesen különböző koncepció, egészen különböző műszaki, jogi és egyéb problémákkal, az adathoz való egészen különböző alap-viszonnyal. Fontos kérdés, hogy a tömegek számára melyik megoldás az elfogadható, és ez jelenleg még igen bizonytalan, sok apró részlettől függ.

7. ZÁRÓ GONDOLATOK

A hagyományos értelemben vett távolságok (illetve a távolság hatásának) "csökkenése", "megszűnése" a távközlés viharos fejlődése révén ma már közhelynek számít. Az ebből fakadó következmények vizsgálata azonban még gyermekcipőben jár, a problémákat egy részét még csak sejtjük. Sok modellezni-tipizálni való van még, hosszú út vezet a tudományos, közösségelméleti- információtudományi felismerésektől a fogyasztói igénykutatásokig. Kérjük tehát, hogy az általunk leírtakat fogadják úgy, mint ötleteket, lehetséges megközelítéseket, egyfajta *szemléletmódot*.

Hivatkozott irodalom:

- Beszteri, Béla* 1997: A globális világ és Magyarország In: A mai világ és a jövő forгатókönyvei HÉA-MTA-Magyar Kapu 101-132.o.
- Borron, J. -Morales, D. - Klahr,P.* 1996: Developing and deploying Knowledge on a Global Scale In: *Proceedings of the Thirteenth National Conference on Artificial Intelligence* Aug.4-8 Portland, Oregon p. 1-11.
- Bös, Mathias - Stegbauer, Christian* 1997: A virtuális utazás határai. Miért nem vezet az Internet egységes világkultúrához? Századvég 6.)
- Cerny, Keith* 1996: Making Local Knowledge Global *Harvard Business Review* May-June pp. 22-26.
- Galland, Blaise* 1996: De l'urbanisation á glocalisation *Terminal* 71-72, Spécial Internet 1996 été-automne pp.71-89.
- Ferencz, Zoltán - Kulcsár, László* 1998: Ki mit tud? A helyi információk forrásai (a MONITOR felméréséről) In: PRHerald 9. 31-32.o.
- Lotman, Jurij* 1973: Kultúra és információ In: Szöveg, modell, típus Gondolat, Bp. 278-281.o.
- Nielsen, J. (ed.)* 1990: Designing User Interface for International Use Elsevier, Amsterdam
- Szabó, László Zoltán* 1997: Globalizáció több szemszögből In: A mai világ... 133-142.o.
- Wiener, Norbert* 1984: Válogatott tanulmányok Gondolat, Bp.
- Z.Karvalics, László* 1998: A mundimédia-morfózis misszionáriusai *Médiakönyv* 1998 11-17.o.